

Овчаренко Світлана Володимирівна,

професор кафедри філософських та соціально-політичних наук ОРІДУ НАДУ при Президентіві України, д.філос.н., професор

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ ЗАПОБІГАННЯ ОПОРУ ЗМІНАМ

В статті розглядається взаємозв'язок між універсальними факторами системного функціонування культурного простору держави та технологіями подолання опору змінам. Культурну політику запропоновано розглядати як сферу державно-управлінської діяльності з формування системи загальноприйнятих цілей та цінностей суспільства.

Ключові слова: культурна політика, універсальна соціокультурна модель, суспільні цінності, стратегічне цілепокладання, запобігання опору змінам.

Ovcharenko Svitlana

CULTURAL POLICY IN THE SYSTEM FACTORS PREVENTING RESISTANCE TO CHANGE

The article analyzes relationships between the universal factors of system functioning of state cultural environment and technologies preventing resistance to change. Cultural policy proposed to consider as public-sector management activities forming system generally accepted goals and values of society.

Key words: cultural policy, universal sociocultural model, social values, strategic goal-setting, prevention of resistance to change.

Овчаренко Светлана Владимировна

КУЛЬТУРНАЯ ПОЛИТИКА В СИСТЕМЕ ФАКТОРОВ ПРЕОДОЛЕНИЯ СОПРОТИВЛЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЯМ

В статье рассматривается взаимосвязь между универсальными факторами системного функционирования культурного пространства государства и технологиями преодоления сопротивления изменениям. Культурную политику предлагается рассматривать как сферу государственно-управленческой деятельности по формированию системы общеприемлемых целей и ценностей общества.

Ключевые слова: культурная политика, универсальная соціокультурная модель, общественные ценности, стратегическое целеполагание, предупреждение сопротивления изменениям

Постановка проблеми. Перебіг соціальних зрушень після подій кінця 2013 – початку 2014 року та сьогоднішні дискусії щодо темпів та ступеню глибини реформ в українському суспільстві, спонукає до розмови про сферу культури з урахуванням більш ніж 20-річного буремного досвіду державотворення та розмаїття наявного аналітичного матеріалу різного ґатунку. Свій внесок в актуалізацію майже гамлетовських питань державної культурної політики додало і сперечання щодо сутності, джерела формування та ролі державних інституцій у національних культурних процесах у зв'язку із створенням «Культурної стратегії до 2025» року. Україна пройшла складний шлях обговорень принципів державної культурної політики, напрямків самостійного («незалежного») входження у світовий культурних простір, місця етнічності та традиції в культурі. Проте, культура в багатьох випадках мислилася в системі державного управління як елемент «після економіки», розквіт якого настане, відповідно, після вирішення всіх економічних проблем.

**СПЕЦВИПУСК ДО 20-РІЧЧЯ ОРІДУ НАДУ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТІВІ УКРАЇНИ**

Інформаційна війна, яка прийшла в Україну наприкінці 2013 року майже зненацька, підштовхнула до зміни наголосів у темі культурної політики. Відбулося закріплене практикою усвідомлення значущості символічних та ідеологічних меседжів. А отже, – повільно, але невпинно, усвідомлюється і розширене трактування «інформації» як сукупності переконань, цінностей, вірувань, доступних нам знань, тобто інформація системно осмислюється як невід’ємна складова культурного буття суспільства. І як наслідок, серед засобів налагодження національної безпеки з’являються рішення, спрямовані на усвідомлений вплив держави у сфері культури.

Оскільки проведення реформ в нашій країні також розглядається як чинник підвищення рівня національної безпеки, визнаючи системоутворювальну роль культури в суспільстві, окремого аналізу потребує її потенціал як фактора запобігання опору змінам.

Аналіз досліджень та актуальність теми. У питанні формування державної культурної політики можна констатувати вихід на новий рівень теоретичного осмислення предмету. В останні декілька років з’явилися статті та виступи на конференціях, що свідчать про намагання поєднати різні профільні дослідження цієї проблематики, які в українській та світовій науковій думці проводилися у різних наукових галузях – культурології, політології, соціології, мистецтвознавстві, філософії, історії, менеджменті, теорії державного управління тощо [3; 4; 5]. Такий крок до синтезу знань має стати щаблем до консолідації зусиль науковців та упорядкування наявного рівня розуміння феномену культури та культурної політики.

На теперішній час можна виокремити декілька джерел формування принципів та опрацювання рекомендацій у сфері культурної політики, які формують поле теоретичних уявлень про культурні процеси, фактори змін та практики управління. Умовно їх можна означити як соціокультурний, ідеолого-політичний, етико-естетичний, арт-менеджерський та адміністративно-управлінський напрямки розгортання думки щодо цілей та завдань державної культурної політики. Кожний із цих напрямків має свої дослідницькі пріоритети, рівень узагальнення та коло явищ для осмислення. Не претендуючи на повноту опису всіх названих теоретичних джерел, дамо пояснення щодо обраних для них визначень.

До соціокультурного напрямку можна віднести ті теоретичні тексти, які стосуються загальних концептуальних положень соціально-філософського чи культурологічного характеру, в яких розкриваються принципи, напрямки та смисли історичного розгортання культурних подій. Як приклад, можна назвати концептуальні розробки Й. Гейзинги, Е. Кассіпера, А. Моля, П. Сорокіна, А. Тойнбі, К. Ясперса.

Ідеолого-політичний напрямок для культури України визначається тим доробком, в якому представлені думки щодо шляхів національного становлення та майбутнього українського народу. Тут слід згадати, наприклад, В. Грушевського, І. Дзюбу, Д. Донцова.

Етико-естетичні виміри української культури розроблялися українськими філософами в процесі осмислення загальних принципів буття прекрасного та морального в суспільстві. Найпотужніший розвиток цей напрямок отримав в середині ХХ століття із формуванням сучасної київської філософської школи, серед представників якої В. Бичко, В. Дзодз, Л. Левчук, В. Малахов, В. Панченко та ін.

Осмислення процесів впливу на події с сфері культури з точки зору арт-менеджменту (менеджменту в сфері культури) набуло актуальності вже за часів незалежності України, коли звичною стала ринкова риторика в сфері культурної політики. В роботах цієї спрямованості розглядаються конкретні питання організації мистецьких та культурних проєктів, проблеми функціонування приватних закладів культури та розвитку підприємництва в сфері культури. Здебільшого цей напрямок представлений зарубіжними авторами, які доклали багато зусиль для ринкової грамотності діячів сфери культури в нашій країні, наприклад Ч. Лендрі, Л. Матарассо та ін..

Адміністративно-управлінський підхід до вивчення процесів в українській сучасній культурі представлений роботами, які досліджують загальні принципи організації адміністративних та економічних стратегій державного управління сферою культури. Серед авторів цього напрямку можна назвати О. Гриценка, С. Здіорука, В. Карлова.

Отже, для осмислення культури як середовища, в якому відбуваються всі суспільні процеси, зокрема, і процеси впливу держави на соціальні зрушення різного ґатунку, необхідно розглядати культурний простір держави у різних зрізах. Таке стереоскопічне осягнення культури як фактора суспільних змін може допомогти точніше зрозуміти її вплив на процеси стратегічних перетворень у нашій державі. Це і визначило мету статті.

Мета – окреслити іманентні культурі функції, що впливають на стан та зміст стратегічного управління державою та є чинниками суспільних змін.

Викладення основного матеріалу. Державні форми соціально-культурної та економічної консолідації можна розглядати як результат процесів самоорганізації людських спільнот, що виникають

на певному етапі розвитку суспільства. Тому успішне управління державою має брати до уваги ті ідеї, які стали провідними за останні двадцять-тридцять років в сфері знання про людину та способи її діяльності, оскільки держава – це сукупний результат проявів особистих потреб і очікувань її громадян. А будь-яка суто людська колективна спільність утворюється із застосуванням культурних факторів єднання, що забезпечують здобування і збереження знань, комунікацію і соціальну адаптацію до екологічних викликів.

Культурні надбання утворюють систему технологій соціальної самоорганізації, які зберігають глобальну ідентичність людства як біологічного виду, що відтворюються як соціально закріплені інстинкти підтримки біологічної сталості й успішності в еволюційних процесах. Очевидно, що управління державою як власне людська діяльність ґрунтовно визначається процесами глибинного первинного рівня розвитку свідомості, які виникають на ранніх стадіях соціалізації. Первинні рівні акультурації колективної взаємодії, що утворюються на первісних стадіях розвитку Homo Sapiens, мають пролонгацію в сучасності і функціонують як система самоорганізації суспільства із задоволення основних психо-біологічних потреб людини.

Проведені протягом ХХ століття антропологічні дослідження різних соціально-культурних спільнот дали підстави стверджувати, що, незважаючи на різноманітні характерні забарвлення, будь-яка соціальна єдність відтворює у своєму повсякденному існуванні сталі за функціональним призначенням форми життєдіяльності. На основі вивчення декількох сотень конкретних культур було сформовано ідею про структурно-функціональну повторюваність цілісних соціально-культурних просторів. Фіксація принципової структурної схожості різних суспільств стала приводом для обговорення універсальної моделі культури, яка забезпечує успішність комунікації людини з довкіллям та задовольняє психологічно-емоційні потреби, незалежно від географічних та конкретних цивілізаційних характеристик.

Універсальна модель культури – це умовна схема засобів пристосування людини до навколишнього середовища та засобів набуття досвіду застосування потенціалу свідомості для сталого існування та еволюції. Структурні елементи універсальної моделі культури у різних авторів можуть різнитися за кількістю та конкретним змістом, проте всі дослідники погоджуються з тим що культурні структури мають інваріантний характер та є надбудовою щодо особистого досвіду людини. Крім того, одного разу набуті структури культурного пристосування до природних викликів зберігаються протягом всього історичного часу існування людства.

Соціально-культурна цілісність будь-якої етнічної або національної групи може бути представлена концептуальною схемою Дж. Стюарда, яка опрацьована в межах школи культурного матеріалізму, що сформувалася у США в другий половині ХХ століття.

Для розуміння сутності процесу державного управління слід брати до уваги, що універсальні структурні фактори культурного забезпечення самоорганізації є цілісністю, яку не можна ігнорувати та сприймати як довільний набір елементів, оскільки ця цілісність виникає як надбіологічний ресурс еволюції людини. При навмисному виключенні будь-якого елемента із системи руйнується вся культурна цілісність як соціально-історичне явище. Крім того, ця цілісність є цілісністю взаємокорельованих елементів, доцільне й ефективне існування яких забезпечується паралельністю функціонування в соціально-культурній системі.

Для розуміння важливості чітко осмисленої культурної політики в державі слід взяти до уваги класичні погляди представників структурно-функціональної школи. Наприклад, Е.Дюркгейм стверджував, що соціальна реальність є автономною щодо природної реальності, розвивається за іманентними законами, а структури соціальності первинні щодо індивідуальної свідомості. Саме тому Б. Малиновський наголошував, що культурне середовище утворюється як функціональне забезпечення

потреб людини двох рівнів – основних та похідних. До основних належать потреби в їжі, оселі, одязі, продовженні роду. До похідних – економічний обмін, авторитет, соціальний контроль, система освіти.

Кількість і смисл потреб людини у структурно-функціональному аналізі соціально-культурної реальності можуть змінюватися залежно від критеріїв їх типологізації, але за будь-яких умов наголошується, що всі вони є іманентними (характерними, невід’ємними) елементами та необхідними для виживання системи загалом. Не є виключенням і сучасна Україна, в якій культура виконує усталені соціальні функції.

Згідно з позицією школи неоеволюціонізму, яка сформувалася у США в 60-ті роки ХХ століття (Д. Ф. Аберле, Р. Карнейро, М. Харріс та ін.), структурно-функціональна схема культурної адаптації людини включає дев’ять позицій, що є загальними векторами розвитку людства:

1. Адаптація суспільства до природи;
2. Відтворення населення;
3. Розділ та розподіл соціальних ролей;
4. Система комунікації;
5. Пізнавально-світоглядні орієнтації;
6. Система загальноприйнятих цілей;
7. Нормативне регулювання поведінки та емоційної сфери;
8. Система соціалізації;
9. Контроль за девіантними формами поведінки.

Отже, існування і розвиток будь-якого конкретного суспільного утворення має забезпечуватися сталим функціонуванням усіх суспільних інститутів, які відповідають за його культурну цілісність. Тому при формуванні принципів і стратегій державного управління слід використовувати сучасні уявлення про взаємозалежність всіх суспільних сфер і їх кореляцію в державотворчому процесі. Можна стверджувати, що управління державою – це система технологій підтримки органічної кореляції функціональних структур самоорганізації соціокультурного простору нації.

Поняття самоорганізації є центральним у синергетичній концепції соціальності. Синергетичний підхід до суспільних явищ розглядає процес еволюції людства як процес балансу на межі стабільності і нестабільності, при якому вихід на новий щабель цивілізації відбувається за загальними закономірностями енергоінформаційного обміну у відкритих або замкнених системах. Переходи між періодами деструктуризації і структуризації забезпечують механізми самоорганізації, що визначають спрямованість діяльності людини на глибинному ментальному рівні фундаментального структурування інформації. Самозабезпеченість соціального руху не контролюється окремою особою, а є результатом загальних соціально-культурних напрацювань людства, серед яких основним важелем його життєстійкості як біологічного феномену є розмаїття культурних технологій самоорганізації.

У синергетичній концепції соціальності державне управління може розглядатися як атрактор еволюції суспільства, який задає вектор змін, що відбуваються на основі технологій соціальної самоорганізації. Технології соціальної самоорганізації, за синергетичними законами, пройшли ряд ускладнювальних трансформацій, зокрема, і в напрямку спеціалізації. Власне спеціалізовані сфери функціонування технологій самоорганізації сьогодні виступають сферами державного управління. Їх смисл заданий універсальною системою структури культури, яка забезпечує ефективне виживання людини в умовах перетину двох середовищ – природного і штучного (соціально-культурного).

Відповідність векторів культурної самоорганізації функціональним напрямкам державного управління можна представити у таблиці.

З наведеного, достатньо умовного зіставлення соціокультурних універсальних векторів і сфер державного управління, що зроблено на основі системи соціальних векторів, як вони представлені в наукових розробках школи культурного матеріалізму, видно, що з нього випадають такі звичні для державного впливу явища як економіка і культура. Але це є свідченням того, що ці форми суспільної адаптації і солідаризації не є власне певними галузями, а виконують функцію міжгалузевого сполучення діяльності людини. Скоріше вони є середовищами, в яких відбувається фактична діяльність. З цієї точки зору досить важко керувати економікою та культурою як такими, оскільки вони самоорганізуються внаслідок певних конкретних соціально обумовлених дій, що забезпечують еволюційне ускладнення та розмаїття диференційованих форм людської діяльності. Оскільки економіка і культура розглядаються в класичному дисциплінарному знанні на межах природознавства та гуманітаристики, це провокує утворення двох альтернативних концептуальних позицій в ідеології державної політики – економікоцентричної і культуроцентричної, в чому вбачається акцентуація спрямування впливу на суспільні процеси в напрямках матеріальних або духовних потреб. Між тим, такий розподіл виглядає вкрай схематизованим і таким, що не відповідає сутності самоорганізаційних соціальних процесів.

Соціокультурні вектори сфер державного управління

Соціокультурні вектори	Сфери державного управління
Адаптація суспільства до природи	Охорона навколишнього середовища, енерго- та ресурсозбереження, попередження надзвичайних ситуацій
Відтворення населення	Охорона здоров'я, підтримка сім'ї, соціальний захист, система життєзабезпечення (ЖКГ, продовольство)
Розділ та розподіл соціальних ролей	Політична система, система управління державою, політика трудових відносин і професійної стратифікації, гендерна політика
Система комунікації	Система засобів зв'язку (пошта, телефон, Інтернет та ін.), дороги і транспорт
Пізнавально-світоглядні орієнтації	Наука, просвітництво і виховання, релігійні відносини
Система загальноприйнятих цілей	Ідеологія, гуманітарна політика, міжнародна співпраця
Нормативне регулювання поведінки та емоційної сфери	Законодавство, політика в сфері мистецької та культурної діяльності, етнонаціональна політика
Система соціалізації	Система освіти і виховання, засоби масової комунікації, організація дозвілля, фізична культура та стиль життя
Контроль за девіантними формами поведінки.	Поліція, армія, пенітенціарна система, система судочинства

До міжгалузевих координаторів можна віднести також мову й етичні норми, якими просякнуті всі відносини суб'єкт-суб'єктної комунікації в державі і які однозначно є такими соціальними технологіями соціально-біологічної адаптації, що самоорганізуються. Керувати від імені держави мовними й етичними процесами взагалі є справою ризикованою і вкрай непередбачуваною.

Окремо слід звернути увагу на такий вектор суспільного розвитку, як «система загальноприйнятих цілей». На жаль, культурна політика в нашій державі не трактується як сфера опрацювання загальних суспільних цілей, проте суспільний розвиток і повсякденне злагоджене функціонування без таких цілей видається вкрай проблематичним.

Тому держане управління як управління від імені держави та управління державою має бути управлінням, зорієнтованим на цілі, які мають суспільне значення та суспільний вплив. Особливе місце в процесі державного управління відводиться стратегічним технологіям планування, центральною ланкою чого є формування мети стратегічного розвитку, оскільки від її сенсу та змісту залежить принципова спрямованість зусиль у сфері державного управління. В широкому сенсі – культурна політика є політикою, спрямованою на формування смислів стратегічних цілей держави.

Цілепокладання завжди є ідеологічно вмотивованим, завжди є ціннісно орієнтованим. Стратегічна мета має не стільки прямий інструментальний смисл, скільки смисл світоглядної орієнтації загального напрямку розвитку суспільства. Виходячи з сучасних уявлень про роль свідомості людини у конструюванні соціального світу, не слід зменшувати роль стратегічної мети у процесах змін і трансформацій, які відбуваються з нами і нашою соціальною реальністю.

Повертаючись до досліджень представників матеріалістичної школи культури, нагадаємо, що загальна функціональна матриця соціокультурного простору може бути представлена пірамідою з низки нашарувань, на хітці котрої знаходиться система світоглядних орієнтацій, яку ми зазвичай називаємо «ідеологія» (див. рис.1).

У процесі дискусії серед прихильників саме такого погляду на загальну конструкцію суспільних процесів було сформовано уявлення про вагомий вплив ідеологічної складової на сучасному етапі розвитку, тобто було привернуто увагу до того факту, що з певного моменту свідомо обрані цілі чи процес осмислення ситуації безпосередньо впливає на стан соціальних справ, а отже, значення ідеології може дорівнювати впливу навколишнього природного середовища. У цій дискусії, безумовно, можна почути мотиви добре відомого вітчизняним суспільствознавцям спору про первинність матеріального і вторинність духовного, який наприкінці існування СРСР почав виходити за рамки класичної матеріалістичної доктрини, коли все голосніше і впевненіше звучали голоси прихильників значущості духовного (світоглядного) фактору в розвитку соціальних процесів.

Залишаючи осторонь проблему підбивання підсумків у цій філософській дискусії, слід наголосити на тому, що присутність свідомості як значущого фактору суспільного розвитку на теперішній час не виключає жодна філософська, соціологічна, політологічна чи економічна школа. Отже, відштовхуючись

від тези про впливову роль наших думок у процесі формування соціальної реальності, подивимося на ті ідеологічні орієнтири, які мають бути враховані у державному управлінні в найближчій перспективі, якщо Україна прагне стати достойним членом європейської співдружності країн. При цьому будемо пам'ятати, що формування смислів стратегічних цілей є завданням культурної політики.

У березні 2010 року була розроблена програма стратегічного розвитку ЄС до 2020 року «EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth» [6] («ЄВРОПА 2020: Стратегія для розумного, сталого та залучаючого зростання» – переклад автора). У цій програмі зібрані актуальні уявлення про ціннісні орієнтири розвитку, які мають формувати стратегічну перспективу і для України також. Розглянемо цю програму як систему світоглядних настанов для державно-управлінської діяльності з точки зору формувального впливу ідеологічних позицій на процеси суспільного розвитку.

Передусім слід усвідомити, що Європа не буде залишатися на місці, чекаючи Україну біля своїх берегів. Вона прагне зростання і визначає виміри свого стратегічного зростання, основними принципами якого є такі:

1. Розумне / гармонічне зростання (Smart growth): сприяння розвитку економіки, що базується на знаннях та інноваціях;
2. Стале / стійке зростання (Sustainable growth): сприяння ресурсозберігальний, екологічно орієнтованій та конкурентоспроможній економіці;
3. Всеохоплююче / залучаюче зростання (Inclusive growth): сприяння економіці високої трудової зайнятості, що забезпечує економічну, соціальну та територіальну згуртованість.

Звернемо увагу на те, що, незважаючи на економоцентричну риторику формулювання цих принципів, в них не йдеться про конкретні кількісні ознаки зростання та виміри ефективності в показниках товарної маси продуктів, розміру ВВП чи доходів населення. На теперішній час стає все більш очевидним, що при всій повазі до чисел як способу визначення рівня розвитку, їх соціальний смисл досить умовний.

Стратегічна концепція розвитку Європи складається з шести блоків, які уточнюють ідеологічну позицію ЄС щодо напрямів трансформації та перспектив змін у європейському співтоваристві. Вони формують зміст концепції (переклад автора):

1. Момент трансформації;
2. Гармонійне, стале та всеохоплююче зростання;
3. Відсутні ланки та вузькі місця;
4. Вихід з кризи: перші кроки до 2020;
5. Досягнення результатів: сильне управління;
6. Рішення для Ради Європи.

По-перше, слід розпрощатися з міфом самовпевненої та всім задоволеної Європи, якій вже немає чого воліти. Європа переживає момент трансформації, що усвідомлює як актуальну проблему і бачить мету своєї трансформації у розвитку й підтримці інтелектуально орієнтованого, стабільного, інноваційного та соціально справедливого суспільства. При цьому Європа відверта в самооцінці і бачить свої недоліки і вузькі місця, які мають бути подолані і перейдені вже на перших кроках, чим і визначає завдання для досягнення своєї мети.

І по-друге, фактично Європа засвідчує остаточну відмову від романтики ринкового лібералізму і пропонує ідеологію «сильного управління», яке спирається на соціальну консолідацію та спільні дії всіх членів ЄС. У преамбулі до стратегії «Європа 2020» неодноразово сказано – «ми сильні лише як союз держав». Тому завершальним блоком виписано рішення для спільного впровадження у соціальну реальність майбутньої Європи. Саме такими вбачаються способи трансформаційного перелому для європейської співдружності країн.

Смисл спільного рішення віддзеркалюють сім основних програм, які визначають напрямки подолання «вузьких місць» Європи (переклад автора):

1. Innovation Union / Інноваційність в ЄС;
2. Youth on the move / Рух для молоді;
3. A digital agenda for Europe / План інформатизації для Європи;
4. Resource efficient Europe/ Ресурсна ефективність Європи;
5. An industrial policy for the globalisation era/ Індустріальна політика для ери глобалізму;
6. An agenda for new skills and jobs/ План оновлення робочих вмінь на навичок;
7. European platform against poverty/ Європейська платформа боротьби з бідністю.

Ці сім програм є системою кроків, які мають бути зроблені для досягнення основних стратегічних цілей. Кожна програма містить як перелік дій, що мають бути здійснені на загальному рівні управління та координації ЄС, так і перелік дій, які мають бути виконані на регіональному (місцевому)

рівні та є завданнями-пропозиціями для національних урядів. Співвідношення основних принципів стратегії «Європа 2020» та програм за основними напрямками трансформації може бути представлено у вигляді таблиці, яка надається у додатку до цього програмного документу (скорочений варіант – автор).

Провідні принципи і цілі		
<u>Smart Growth</u> Розумне/гармонічне зростання	<u>Sustainable Growth</u> Стале/стійке зростання	<u>Inclusive Growth</u> Всеохоплююче/ залучаюче зростання
ІННОВАЦІЇ "Innovation Union" <i>Інноваційність в ЄС</i>	КЛІМАТ, ЕНЕРГЕТИКА, МОБІЛЬНІСТЬ "Resource efficient Europe" <i>Ресурсна ефективність Європи</i>	РОБОЧА ЗАЙНЯТІСТЬ І НАВИЧКИ "An agenda for new skills and jobs" <i>План оновлення робочих вмінь на навчюк</i>
ОСВІТА "Youth on the move" <i>Рух для молоді</i>	КОНКУРЕНТНА СПРОМОЖНІСТЬ "An industrial policy for the globalisation era" <i>Індустріальна політика для ери глобалізму</i>	БОРОТЬБА З БІДНІСТЮ "European platform against poverty" <i>Європейська платформа боротьби з бідністю</i>
ЦИФРОВЕ СУСПІЛЬСТВО "A digital agenda for Europe" <i>План інформатизації для Європи</i>		

Наведена схема співвідношення принципів, цілей та програм орієнтує на таке стратегічне бачення майбутнього Європи:

1) Принцип гармонічного (розумного, інтелектуально орієнтованого) зростання має бути реалізованим у процесі розвитку інноваційного клімату шляхом підтримки науки та досліджень, розвитку та підняття рівня загальної освіченості молоді та розвинення інформаційно-телекомунікаційних мереж.

2) Принцип стійкого (сталого) зростання має бути реалізований шляхом впровадження ресурсозабезпечувальних технологій, зменшення навантаження на природне середовище та орієнтації та оновлення технологічних циклів.

3) Принцип всеохоплюючого (соціально залучаючого) зростання має бути реалізованим у процесі створення робочих місць з новими вимогами до професійної кваліфікації та усунення загроз бідності для населення Європи.

Отже, слід зазначити, що стратегічне цілепокладання – це інтелектуальна діяльність, яка втілює світоглядні цінності. Стратегічна мета формує образ майбутнього і спонукає до управлінського мислення «від майбутнього» до сьогоденних проблем. І узгодження українського образу майбутнього з європейськими ціннісними орієнтаціями потребуватиме внесення певних коректив у програми загальнодержавного та регіонального розвитку.

У процесі смислового узгодження стратегічних цілей розвитку між Україною та Європою мають бути залучені механізми впливу на культурне середовище нашої держави, яке є полем розгортання ментальної та емоційної підтримки (чи спротиву) здійсненню стратегічної мети.

Національний культурний простір держави є складною органічною цілісністю, де культура виконує як функції збереження традицій, так і функції забезпечення модернізаційного поступу. При спрямованості державно-управлінської діяльності на процеси поступального розвитку в культурній сфері необхідно акцентувати увагу на її людинотворчому потенціалі, який буде розкриватися через формування позитивної налаштованості суспільної думки щодо сучасних трендів.

Культура в Українській державі одночасно є і фактором усталення традиційних форм та звичаїв суспільної діяльності, і фактором змін і прогресу. Належність української культури до європейської цивілізаційної формації навіть сам розвиток робить традицією культури, оскільки європейська культура має потужний потенціал змін, які є виокремлювальною особливістю цієї цивілізації. Модерні-

заційні тенденції закладені в європейській культурі на рівні колективної підсвідомості й закріплені основною християнською міфологемою про прийдешній град Божий на землі, що спонукає до трансформацій та пошуків знаків перемін.

Отже, українська культура за традицією має постійно модернізуватися, наближаючи «світле майбутнє», яким би чином його не уявляли в конкретну історичну добу. Ці уявлення створюють культурні смислові парадигми, які рухають суспільний розвиток в обраному позитивному напрямку, як він розуміється за певного рівня знань про навколишнє природне і соціальне середовище. Тому культура як система знань, соціального досвіду та накопичених технологій діяльності є обов'язковою умовою модернізації держави, що має визначати її провідне місце в практиці державного управління. Культура держави як суспільної цілісності виявляється у рівні суспільної відкритості до нових ідей та в рівні їх практичного впровадження у повсякденне життя.

Концептуально чинна система розподілу управлінських повноважень у сфері державного управління спирається на модерну парадигму розвитку знань, яка орієнтована на спеціалізацію пізнавальної діяльності. Проте, протягом минулого століття було підготовлено наукове підґрунтя для формування нового світоглядного орієнтування у навколишньому соціальному і природному середовищі, яке отримало умовне визначення із значенням «після модерну» – постмодерн.

Для постмодерної парадигми культури характерною є екологічно орієнтована ідеологія та космоцентрична картина світу (постгуманізм), суб'єктно обумовлене і міждисциплінарне пізнання (постнекласичне постдисциплінарне знання) та антропологічно орієнтована ергономіка культурного середовища, підґрунтя якої стає соціальна адаптація до самоорганізаційних процесів (гуманітарно-технологічний баланс). Саме така ціннісна орієнтація має стати основою стратегічного цілепокладання.

Управлінські процеси в державі не стоять осторонь загальних тенденцій розуміння смислу культурного забезпечення еволюції людства і знаходяться під впливом тієї чи іншої світоглядної картини світу, що є характерною для певного культурного періоду. Сучасне світобачення переживає складний переламний момент переходу від класичних уявлень про свідомість і характер взаємодії людини і природи до нових принципів побудови всієї системи соціально-культурної відносин. До цього процесу залучені і процеси управління державою.

Модернізація відношення держави до культурної складової свого існування стане основою подальшої трансформації суспільних і економічних відносин. Не можна уявити зміни, які не пов'язані із змінами культурного середовища. Тому процес модернізації держави безпосередньо пов'язаний із модернізацією культури за змістом, формами і технічним супроводженням. І можна поставити знак рівняння між культурним оновленням і потенційним оновленням способу організації всієї сукупності суспільних і економічних відносин.

Як нагальні можна виокремити такі завдання оновлення культурного середовища держави:

- оновлення і розвиток культурної інфраструктури;
- протекціонізм для вітчизняних культурних індустрій;
- впровадження сучасних технологій збереження культурних цінностей;
- децентралізація культурного процесу;
- забезпечення використання сучасних технологій у культурній і мистецькій діяльності;
- виконання конституційних зобов'язань щодо культурних прав людини;
- заохочення розмаїття та міжкультурної співпраці;
- диверсифікація джерел фінансування сфери культури.

Культура держави є неперервним процесом, в якому цінності минулого не можуть перешкоджати народжуватися новим культурним подіям та звершенням. Творчість і пізнання не можуть зупинитися на досягнутому, бо не мають кінцевих точок зростання. Те, що створюється сьогодні, згодом поповнить перелік класичних культурних цінностей, без чого людство не буде уявляти свого минулого.

Висновки. Розглядаючи культуру як універсальне середовище буття людини, слід визнати її значний вплив на всі соціальні процеси. Культурні настанови та технології діяльності є факторами супроводу будь-яких соціальних змін. Загальна культура суспільства, що виявляється в ідеології як характерній картині світу та системі поглядів на світ – світогляді, може або сприяти соціальному розвитку, або гальмувати трансформаційні процеси. При цьому слід пам'ятати про цілісність та взаємопов'язаність всіх складових суспільного функціонування, оскільки вони представлені у векторах розвитку універсальної соціокультурної моделі.

Провідним чинником успішного подолання спротиву змінам у суспільстві має бути система загальноприйнятних цілей, яка консолідує суспільство та визначає загальні пріоритети. Загальноприйнятні цілі утворюють ціннісні орієнтації, що приймаються за основу позитивного розвитку пев-

ним суспільством. У державному управлінні такі ціннісні орієнтири приймаються як емоційно прийнятні стратегічні цілі.

У сучасній Україні обраний напрямок розвитку – Європейський Союз – має бути чітко означений як культурна мета. У цьому випадку під культурною метою слід розуміти бажані характеристики суспільних відносин, напрямок загального соціального та економічного поступу та технології подолання проблем, що є викликами сучасної цивілізації. Європейські стандарти стануть факторами змін у разі набуття статусу безумовної культурної цінності.

Таким чином, культурну політику України потрібно розглядати і в дещо незвичному ракурсі, який виводить зусилля у цій царині за межі опіки творчими процесами чи організацією мистецьких акцій. Політику в сфері культури потрібно трактувати як загальний спектр потенційних можливостей запобігання опору змінам, зокрема і у спосіб поширення основних положень стратегії «Європа 2020».

Література.

1. Гриценко О. Культурна політика в Україні. Аналітичний огляд / О. Гриценко. – К. : УЦКД, 2007. – 160 с.
2. Здіорук С. І. Культурна політика України: національна модель у європейському контексті: аналіт. Доп. / С. І. Здіорук, О. М. Литвиненко, О. П. Розумна; за ред.. С. І. Здіорука. – К.:НІСД, 2012. – 64 с.
3. Кравченко О. В. Дилеми концептуалізації сучасної культурної політики / О. В. Кравченко [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
4. Скрипчук Г. В. Пошуки нових методичних підходів до змісту та критеріїв державної культурної політики / Г. В. Скрипчук [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
5. Чернець В. Г. Держава і культура: онтологічний аспект / В. Г. Чернець // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2012. – № 4 – С. 3–8.
6. «EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth»: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://issuu.com/partyofeuropeansocialists/docs/europe2020>.